

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLIH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotnniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

SOME APPROACHES TO IMPROVING THE LEGISLATION ON LEASE AGREEMENTS

Gaibullaev Sakhbzhon Gaibullaevich,

Senior Assistant to the Prosecutor of the Kashkadarya Region,
Master of Laws

Abstract. The article examines the legal and economic aspects of lease agreements, focusing on lease agreements with an option to purchase. This type of agreement allows for the initial leasing of an asset or property with the option to later acquire full ownership. The article outlines the terms of the agreement, the rights and obligations of the lessee and lessor, and the legal implications of exercising the purchase option. Economically, such agreements facilitate financing for business activities, ease property acquisition, and reduce asset-related risks. The study also discusses the main advantages, disadvantages, and legal issues associated with such leases.

Keywords: lease agreement with purchase option, property rights, financing, lessee, lessor, business activities, risk reduction, legal implications, financial instruments, private property.

ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР

Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич,

Қашқадарё вилояти прокурорининг катта ёрдамчиси,
ҳуқуқ магистри

Аннотация. Мақолада ижара шартномасининг ҳуқуқий ва иқтисодий жиҳатлари таҳлил қилинади. Бунда кейинчалик сотиб олиш шarti билан ижара шартномаси тузишга оид масалаларга эътибор қаратилади. Ушбу шартнома тури актив ёки мулкни аввал ижарага олиб, кейинчалик уни тўлиқ эгалик қилиш мақсадида сотиб олиш имконини беради. Мақолада ушбу шартноманинг мазмуни, унинг шартлари, ижарачи ва ижара берувчининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, шунингдек, сотиб олиш ҳуқуқидан фойдаланишнинг ҳуқуқий оқибатлари ёритилган. Иқтисодий жиҳатдан, бундай шартномалар тадбиркорлик фаолиятини молиялаштириш, хусусий мулкни эгаллашни енгиллаштириш ва мулккий таваккалчиликларни камайтириш имконини беради. Мазкур ишда, шунингдек, бундай турдаги ижара шартномаларининг асосий афзалликлари ва камчиликлари, улардан фойдаланишга оид ҳуқуқий масалалар муҳокама қилинади.

Калит сўзлар: кейинчалик сотиб олиш шarti билан тузиладиган ижара шартномаси, мулк ҳуқуқи, молиялаштириш, ижарачи, ижара берувчи, тадбиркорлик фаолияти, таваккалчиликни камайтириш, ҳуқуқий оқибатлар, молиявий воситалар, хусусий мулк.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N78>

Кириш. Ижара муносабатлари қадим замонларданоқ кишилар ўртасидаги ўзаро ишончга асосланган ва ўзаро ёрдам қўриниши сифатида шаклланган ва кейинчалик бизнес соҳасидаги ҳам кенг қўлланиладиган конструкциялардан бирига айланган. Бугунги кунда ижара турли мезонлар ва шарт асосида таснифланади, турларга

ажратилади ва моҳияти бўйича ҳам ҳар хилдаги талқинлар билдирилади. Чунончи ижарага серқирра хусусиятга, мақсадга ва вазифага эга бўлган фуқаролик ҳуқуқидаги шартномавий институтларидан биридир.

Одатда ижара муносабатларнинг мақсади мол-мулкни вақтинча фойдаланиш учун ҳақ эвазига бошқа шахсга бериш ҳисобланади. Ижарага берувчи томонидан вақтинча фойдаланиш учун берилган мол-мулк эмас, шартномада келишилган муддат тамом бўлгач ёки қонунда назарда тутилган шартлар юз бергач ижарага олувчи томонидан қайтариб берилиши лозим бўлади. Бу умумий конструкциядан муайян истиснолар ҳам мавжуд албатта. Бироқ ижара муносабатлари бошқа турли хил шартномаларнинг элементларини ифода этган ҳолда юзага келганида (ФКнинг 354-моддаси учинчи қисми), ижаранинг функциялари ҳам ўзгариши ёки унга янги вазифалар қўшилиши мумкин. Анан шундай вазифалардан бири ижаранинг таъминловчи битим сифатида қўлланилиши ҳисобланади.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Ижара муносабатларига олди-сотдининг элементлари қўшилиши ўз навбатида, ижарага олинган мол-мулкни сотиш олиш шarti билан шартнома тузилишига асос бўлади. Қоидага кўра бундай конструкция “кейинчалик сотиб олиш шarti билан ижара” ёки “ижарага олинган мол-мулкни сотиб олиш” деб номланади. Ушбу конструкцияларнинг мақсади алаалоқибат ижарадан бошланган ҳуқуқий муносабатни олди-сотди билан якунлаш саналади. Рус тилида “выкуп” (hire purchase) деб номландиган мазкур муносабатда тарафлар келишуви асосида ижарага берилган мол-мулк ижарага олувчи томонидан сотиб олиниши мумкин.

ФКнинг 556-моддаси биринчи қисмида белгиланишича шартномада ижарага олувчи мол-мулкни ижара муддати тугаганидан кейин ёки ундан олдин ҳам тарафлар келишган баҳони тўлиқ тўлаган ҳолда сотиб олиши мумкинлиги белгиланиши мумкин. Моҳиятан мазкур муносабат насияга сотилган товар ҳақини бўлиб-бўлиб тўлашга ўхшаш бўлсада, шартнома предмети азалдан мулкдан фойдаланишни кўзлаганлиги ҳамда шартнома амал қилиш муддатининг сўнггига бориб сотиб олиш баҳоси тўлиқ тўланиши нуқтаи назаридан насия товар сотишдан фарқ қилади.

Мулк ҳуқуқини сотувчида сақланишига шартномага муқобил сифатида кўриладиган ижара мулкни сотиб олиш иқтисодий оқибатига кўра якунда мулкнинг бегоналашувига олиб келсада, мазмунан шартнома шартларига риоя қилмаслик оқибатларига кўра фарқ қилади. Зеро, насияга сотишда товар шартнома тузилган пайтдаёқ сотувчининг мулки саналади ва сотиб олувчининг мажбуриятни бажармаслиги сотувчининг ундирувни гаров тартибида ҳал қилишини талаб этса, ижарага олинган мол-мулкни сотиб олишда бундай тартибот талаб этилмайди ва мулк сотиб олингунига қадар ижарага берувчининг мулки саналади ва ижарага берувчининг зиммасидаги мажбуриятни бажармаслиги ижарага берувчи томонидан мулкни қайтариб олиши билан якунланиши мумкин.

Муҳокама. Баъзи ҳолларда, асбоб-ускуналар уларнинг тўлиқ эксплуатация муддати давомида ижарага берилганда, ижара шартномаси, ҳатто сотиб олиш ҳуқуқисиз ҳам ҳуқуқий титулни сақлаб қолиш тўғрисидаги шартномага тенг ҳисобланади. Ҳуқуқий титулни сақланиб қолиши тўғрисидаги шартномаларнинг ушбу турли хил вариантлари қарздорга мулкни сотиб олишида молиявий ресурсларни олиш имкониятини бериш учун мўлжалланган.

Ижарага олинган мол-мулкни сотиб олиш – бу ижара шартномаси амал қилишининг якунида ижарачининг ижарага олинган ашёга нисбатан номинал баҳода мулк ҳуқуқига эга бўлиш мажбурияти эмас, балки ҳуқуқи бўлган ижара конструкция ва олди-сотди элементларини ўзида ифода этадиган шартноманинг бир кўриниши ҳисобланади. Ижарага олувчи ушбу муносабатларининг аввалида дастлабки тўловни тўлайди, бу сезиларли миқдорни англатади. Даврий тўловлар ва дастлабки тўлов биргаликда маҳсулот таннархини ва фоизларни ташкил қилади[1, 202 б]. Шартнома муддати давомида ижарага берувчи ижарага олинган мулкка эгалик қилиш ҳуқуқига эга ҳисобланади. Бироқ ижара мол-мулкка нисбатан мулк ҳуқуқи агар шартнома муддатидан олдин бекор қилинмаса, ижарага олувчига фақат ижара муддати тугаганидан кейин ўтади. Шу билан бирга, ижарачи ижара нарсасини бирон бир тарзда ўзгартири олмайди. Агар ижарага олувчи ижара тўловларини тўлаш бўйича ўз мажбуриятларини бажармаса ва у ижара нарсасини ижарага берувчига қайтариб бериши лозим бўлади ва бу ижарага берувчи учун жуда муҳим аҳамият касб этади. Тижорат амалиётида ушбу турдаги ижара одатда истеъмолчилар муносабатларида тадбиркорлар ўртасидаги муносабатларга қараганда, транспорт воситаларини сотиб олиш учун кўпроқ қўлланилади. Бу кўпинча ижарага берувчи ижара нарсасини ишлаб чиқарувчи билан узвий боғланган ҳолларда намоён бўлади. Ижара нарсасини сотиб олиш табиатан лизингга ўхшайди ва бу конструкцияда ҳам лизингдаги каби ижарага олувчи масалан, ижара тўловлари харажатлар ва фоизларни тўлаб сезиларли даражада ижара нарсасини кичик нархга сотиб олиш ҳуқуқига эга бўлади[2, 255 б].

“Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси биринчи қисмида англашилишича ижарага олувчи ижара нарсасини фақат ижарага берувчининг розилиги билан сотиб олиши мумкин. Бунда ижара нарсасининг қиймати тўлиқ ёки қисма тўланиши лозим. Мазкур қоида ФКнинг 556-моддаси биринчи қисмида назарда тутилган ва фақат шартнома асосида вужудга келиши мумкин бўлган ижарага олувчининг сотиб олиш ҳуқуқи ҳақидаги қоидадан фарқ қилади. Гап шундаки, “Ижара тўғрисида”ги қонунда ижарага олувчининг ижара нарсасини сотиб олиш ҳуқуқи фақат ижарага берувчининг розилиги билан вужудга келиши мумкинлиги белгиланган бўлса, ФКда бундай ҳуқуқ тарафлар келишувидан аввал бошиданоқ шартномага киритилиши лозимлиги назарда тутилган. Қолаверса “Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси биринчи қисми руҳиятидан келиб чиқадиган бўлсак, ижарага олувчининг ижарага олинган мол-мулк сотиб олиш имконияти иккала тарафнинг келишувига эмас, фақат ижарага берувчининг хоҳишига боғлиқ бўлиб қолади. Бу эса ўз навбатида ФКнинг 556-моддаси биринчи қисмида назарда тутилган сотиб олиш шarti бўлган “келишув” қоидасига мос келмайди. Фикримизча, кўп жиҳатдан “Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси биринчи қисмида белгиланган норма давлатга тегишли объектларни ижарага беришда амал қиладиган императив норма бўлиб, давлат асосий мулкдор бўлган даврлардаги қоида сифатида сақланиб қолган. Ижарага олинган мол-мулкни сотиб олиш шarti сифатида тарафларнинг келишуви эмас, балки мулкдор – ижарачининг розилиги олиниши масаласи айнан оммавий мулк ҳуқуқи субъектлари ваколатлари масаласи билан чамбарчас боғлиқдир. Чунки, оммавий мулк ҳуқуқи объектлари (ФКнинг 214-215-моддалари) ҳисобланган ижарага берилган мол-мулкларни сотиб олиш масаласи ҳам шартнома тарафларнинг келишуви билан эмас, балки ижарага берувчининг розилиги

билан амалга оширилиши ваколатли органнинг хусусий субъект билан келишуви ўрнига розилик бериш ваколатини амалга оширилиши билан ҳал этилган. Албатта, бугунги кунда бу масала моҳиятан тубдан ўзгарди. Эндиликда давлат объектларини ижарага бериш ёки сотиб олиш бевосита автоматлаштирилган тизим орқали онлайн аукцион ўтказиш йўли билан амалга оширилмоқда. Бунда оммавий мулк объектларини ижарага берувчи ва ижарага олувчи ўртасидаги шартномалар тегишли органлар томонидан назорат этилади. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 9 мартдаги “Давлат мулкни бошқариш тўғрисида”ги[3] ЎРҚ-821-сон қонунининг 27-моддасига кўра “жисмоний шахсларга ва нодавлат юридик шахсларга электрон онлайн-аукцион асосида (бундан Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорларида назарда тутилган ҳоллар мустасно), аукцион ўтказилиши тўғрисида камида ўн беш кун олдин хабардор қилинган ҳолда ижарага берилади”. Шундай экан, оммавий мулк объектлари ижара асосида сотиб олиш ҳуқуқи ҳам шартнома матнида ифодаланиши ўринли бўлади. Бу эса ўз навбатида ФКнинг 556-моддаси ва “Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси қоидаларнинг ўзаро мувофиқлаштириш ва улар ўртасидаги ихтилофни бартараф этишни тақозо этади.

Натижалар. “Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси биринчи қисмида назарда тутилган қоидадаги эътиборга молик яна бир жиҳат бу – “ерлар ва бошқа табиий ресурслар” ижарага нарсаси бўлганда уларни сотиб олишдир. Қонунчиликдаги кейин ўзгаришлар силсиласида “ерлар”, “хусусан ер участкалари”нинг мақоми тубдан ўзгарди. Бу айниқса “Қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган ер участкаларини хусусийлаштириш тўғрисида”ги[4] ЎРҚ-728-сон қонун ва янги таҳрирдаги Конституциянинг қабул қилиниши билан боғлиқдир.

Янги таҳрирдаги Конституциянинг 68-моддаси иккинчи қисмида ерни хусусий мулк қилиб олиш шартлари белгиланган бўлса, ЎРҚ-728-сон қонунда қишлоқ хўжалиги учун мўлжалланмаган ер участкаларини хусусийлаштириш тартиби, таомиллари ҳамда уларнинг ҳуқуқий мақоми назарда тутилган. Шундан келиб чиқадикки, фақат қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган ер участкалари хусусийлаштириши, бошқача айтган сотиб олиниши мумкин ва бу ўз навбатида, ижарага олинган қишлоқ хўжалиги учун мўлжалланмаган ер участкаларига ҳам тааллуқлидир. Шу сабабли қонунчиликда хусусан, “Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси биринчи қисмига “қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерларнинг ижара шартномаси асоси сотиб олиниши истисно” этилиши ҳақидаги қоида назарда тутиш мақсадга мувофиқ бўларди.

Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси иккинчи қисмида ижарага олувчининг ижарага олинган мол-мулк сотиб олишининг қуйидаги манбалари санаб ўтилган:

- 1) ижарага олувчининг ўзига тегишли бўлган маблағлар;
- 2) ижара асосидаги фаолияти давомида хўжалик юритишдан қўлга киритган даромадлар;
- 3) ижарага олувчига мулк ҳуқуқи асосида тегишли бўлган мулкни сотишдан олинган сумма;
- 4) ижарага олувчи томонидан ижара мол-мулкни сотиб олиш учун олинган кредитлар;

5) қонунчилик ҳужжатларига зид бўлмаган усуллар билан қўлга киритилган бошқа молиявий маблағлар.

Албатта, ушбу нормада ижарага олувчининг ижара нарсасини сотиб олиш маблағларининг кўрсатилиши бевосита давлат мулк объектларини ижарага берилган ҳоллар учун белгиланган. Бошқача айтганда давлат мулк объекти бўлган корхона ижарага берилганида ижарага олувчи томонидан ушбу корхонани сотиб олиш ҳолатларига нисбатан манбалар кўрсатиб ўтилган. Қолаверса мазкур модданинг учинчи қисмида “ижара нарсасини сотиб олишда давлат бюджети маблағларидан фойдаланиши тақиқланиши” белгиланганлиги ҳам фикримизнинг далилидир.

Таъкидлаш лозимки, “Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 18-моддаси тўртинчи қисмида қонунчилик ҳужжатларида ижара нарсасини сотиб олиш чекланган ёки тақиқланган ҳолатлар белгиланиши мумкинлиги назарда тутилган. Жумладан, 2024 йил 14 февралдаги “Давлат мулкни хусусийлаштириш тўғрисида”ги ЎРҚ-907-сон қонунининг 19-моддаси биринчи қисми тўққизинчи хатбошисида давлат мулкни хусусийлаштириш усулларида бири сифатида “давлат унитар корхонасини ёки давлат муассасасини кейинчалик хусусийлаштириш шарти билан ижарага бериш” белгиланган бўлса, 26-модданинг тўққизинчи қисмида ижарага берилган давлат корхонаси ва муассасасини хусусийлаштириш ким томонидан амалга оширилиши ва унинг режими масаласидаги қоидалар белгиланган. Ушбу нормага кўра “давлат унитар корхонасини ёки давлат муассасасини кейинчалик хусусийлаштириш шарти билан хўжалик жамиятига ижарага бериш ваколатли давлат органи томонидан амалга оширилади”.

Айни пайтда мазкур нормада ижарага олинган давлат мулки бўлган корхона ва муассасани хусусийлаштириш келгусида ушбу шахсларнинг фаолиятини назорат қилиш учун чекланган муҳитда синов ўтказиш учун “тартибга солиш қумдони” махсус ҳуқуқий режимда жорий этилиши мумкинлиги назарда тутилган. Бунда “чекланган муҳит” дейилганида қамров ҳудуди, ижара муддати, фаолият соҳаси, ходимлар сони, ишлаб чиқариш (хизматлар) ҳажми ва бошқа мезонлар келтирилган.

“Тартибга солиш қумдони” (инглизча Regulatory Sandbox) – янги молиявий маҳсулотлар ва хизматларни ишлаб чиқиш билан шуғулланувчи юридик шахслар учун амалдаги қонунчиликни бузиш хавфисиз чекланган муҳитда экспериментларни жорий этиш имкониятини берадиган махсус ҳуқуқий режимдир. “Тартибга солиш қумдони” механизми ахборот асридаги замонавий чақириқларга ва рақамли кун тартибидаги масалаларни амалга ошириш заруратида муқобил жавоб ҳисобланади”[5, 36 б].

“Тартибга солиш қумдони” механизми бўйича танланган ҳудудда масалан, уч йиллик муддатда умумий ҳуқуқий тартибга солишдан истисно қилинган зона яратилади. Бунда компаниялар ўз маҳсулотларини лицензия олмасдан ва қонунни бузиш хавфидан холи ҳолда синовдан ўтказишади. Агар тартибга солувчи бундай синовни мақбул деб топса амалдаги қонунларга ўзгартириш киритиши мумкин. Бундай “қумдонлар” стартапларга[5, 145 б] инвестиция жорий этиш имконини яратади.

Ўзбекистон Республикаси Истиқболли лойиҳалар миллий агентлиги директорининг 2023 йил 26 декабрдаги 104-сон буйруғига илова “Капитал бозори соҳасида “Тартибга солиш қумдони” махсус ҳуқуқий режимини тақдим қилиш тартиби тўғрисида”ги Низомида махсус ҳуқуқий режимни бериш тартиби назарда тутилган.

Бунда асосий эътибор ушбу режимни тақдим этишнинг шартлари ҳамда тартиботи, ваколатли органларининг вазифалари келтирилган.

Фикримизча, ижарага олинган давлат корхонаси ва давлат муассасасининг сотиб олиш шартларидан бири сифатида “тартибга солиш қумдони” режими асосида фаолият юритилиши ёки бу режимни оқламаслик ўз-ўзидан хусусийлаштириш битимини, яъни олди-сотди шартномасини бекор қилишга асос саналади. Бу эса ўз навбатида мазкур конструкцияни таъминловчи битим сифатидаги хусусиятини кўрсатади.

“Ижара тўғрисида”ги қонуннинг 19-моддасида ижарага олинган мол-мулкни сотиб олиш шартномасининг муҳим шартлари келтирилган ва улар қуйидагилардир: “мол-мулкнинг таркиби ва баҳоси; сотиб олиш шакллари ва манбалари; сотиб олиш тартиби ва муддатлари; сотиб олишда учинчи шахсларнинг, жумладан кредиторларнинг қатнашуви; кафолатлар ва сотиб олинаётган мол-мулкнинг сифати”.

Ижара мол-мулкни сотиб олиш шартномасида турлича шартлар бўлиши мумкин. Масалан, давлат уй-жой фонди объектларини ижарага олувчилар ўз вақтида ушбу объектларни текинга хусусийлаштириб олишган ва бу қоида ҳанузгача амал қилади. “Давлат уй-жой фонди хусусийлаштириш тўғрисида”ги қонуннинг 4-моддаси 1-қисмида фуқароларнинг айрим тоифаларига уй-жойни текинга бериш назарда тутилган. Шунингдек мазкур қонуннинг 16-моддасида ҳам фуқаро ўзи истиқомат қилиб турган квартирани ҳақ эвазига сотиб олиш ёки бепул олиш мумкинлиги белгиланган.

Ижарага олинган давлат уй-жой фонди уйлари хусусийлаштириш баҳосига оид норма Қонуннинг 20-моддаси келтирилган бўлиб, унга кўра хусусийлаштирилаётган уйнинг баҳоси “баҳоловчи ташкилот томонидан қолдиқ баланс қиймати”да аниқланади. Бундан кўринадики, ижарага олинган мол-мулкни сотиб олиш нафақат хусусий шахслар ўртасидаги муносабатларда, балки давлат ҳамда фуқаролар ва юридик шахслар ўртасида давлат мулки бўлган ижара нарсасини сотиб олиш муносабатларида ҳам қўлланилади. Бу ҳолатда ижара мол-мулкни сотиб олиш шартномасининг таъминловчилик хусусияти ижарага берувчининг тўлов ўз вақтида амалга оширилмаганида мол-мулкни қайтариб олишида намоён бўлади.

Хулоса. Таъкидлаш лозимки, ФКнинг 556-моддасида ижарага олинган мол-мулкни сотиб олиш бўйича тарафларнинг мажбуриятларини бажармаслик қандай оқибатларга олиб келиши белгиланмаган. Масалан, ижара олувчи навбатдаги ижара тўловларини тўламаслиги қандай оқибатларга олиб келиши белгиланмаган. Албатта, бу ўринда ижара шартномасининг умумий қоидаларида белгиланган оқибатлар юзага келиши мумкин ва бу оқибатлар ФКнинг 551 ва 554-моддаларида назарда тутилган. Хусусан, ФКнинг 551-моддаси биринчи қисми тўртинчи хатбошисида ижарага берувчининг талаби билан шартномани бекор қилиш асосларидан бири сифатида ижара тўловларини кетма-кет икки мартадан ортиқ бузиб тўламаслик келтириб ўтилган бўлса, ФКнинг 554-моддасида шартнома бекор бўлганидан кейин ижарага олувчи ижарага олинган мол-мулкни ижарага берувчига қайтариб бериши белгиланган. Ўз-ўзидан мазкур оқибатлар ижарага олинган мол-мулк сотиб олиш шарти билан тузилган ижара шартномасига нисбатан ҳам қўлланилади.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Leasing as a financing technique: overview / Practical Law Finance. Режим доступа: URL: <http://uk.practicallaw.com/1-202-1444>.

2. Beale, Hugh; Bridge, Michael; Gullifer, Louise; Lomnicka, Eva Op. cit. P. 255-256.
3. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 10.03.2023 й., 03/23/821/0132-сон;
15.02.2024 й., 03/24/907/0127-сон
4. Куклина Е.А. К вопросу об особых правовых режимах в условиях цифровой экономики («регуляторных песочницах») // <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-osobyh-pravovyh-rezhimah-v-usloviyah-tsifrovoi-ekonomiki-regulyatornyh-pesochnitsah>
5. Тожибоев А.З. Стартаплар фаолиятини фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиш: юрид. фан. фалс. док (PhD). дис. ... – Тошкент: 2020. – 145 б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).